

શ્રી મંગેશાયનમઃ

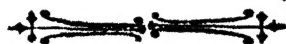
મહાશ્વેતા-કાન્ધારો.

નાટકનાં ગાયનો.

રચાવી અને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
વીડલદાસ હેમજીભાઈ ભાવનગરવાળા

શ્રી વિજય નૌતમ નાટક સમાજના માલીક.

દે. ખંડરશેઠ પારસી થીએટર. મુ. કરાંચી.

રચનાર કવિ ચિત્રકાર.

કુલચંદ્ર ઝવેરચંદ શાહ.

(મહાશ્વેતા અનુશયાના લેખક તથા સુકન્યા સાવિત્રીના
મદદનીસ લેખકઃ)

ધી મતિદ મુદ્રાલય પ્રેસમાં પેટલ. ભીખાભાઈ છત્રનાલાલે

છાપાં દે. રતનપોળમાં મરચીપોળ-અમદાવાદ.

આવૃત્તી ૧૦ મી.

પ્રત ૩૦૦૦

સંવત ૧૯૭૪

સને ૧૯૧૮

ફિંમત ૦-૨-૦

ગાંધીજીના વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગાંધીજીના કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૭૭૬.૪

ચેતવણી.

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવી
પ્રસિદ્ધ કરનારે સર્વ હક્ક પોતાના સ્વાધીન રાખ્યા છે
માટે પ્રસિદ્ધ કર્તાની રજા સિવાય કોઈએ આ નાકો
તથા તેમાંના ગાયનો છાપવાં-છપાવવાં, વેચવાં-વેચા-
વવાં કે ભજવવાં-ભજાવવાં નહીં.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાક્ષિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૭૬૪   થાંક

પુસ્તકનું નામ અ.૨.૧૪૫૮૧-૬૧૨.૫૨૮

વિષય   ૬ - : ૨-૬

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

મૂકં કરોતિ વાચાલં પંગું લંઘયતે ગિરિમ્ ।

• ચત્ક્રપા તમહં વંદે પુરમાનંદ માધવમ્ ॥

અત્યુત્તમ આ બાણ કથા ને સાર મહાસાગર છે
 શ્રીહરિસુત જેના બાષાંતર કરનારા પણ નામર છે
 મણી, બાલ, ગોવધન જેવાં રત્ન ભરી રત્નાકર છે
 શ્રી હરિસુત, યાજ્ઞિક, મનઃસુખની ગરવી ગિરિ સુધારત છે
 જેની ઉર્વા પ્રગટયા ઉર રત્નો તે ભૂમિ માંહી નિવાસ કરી
 ત્રીપુટની ત્રીપુટી કરવાની અંતરમાં અભિધાપ ધરી
 સર્વસંત શીલ શ્રી કુલ ભૂપણ કરી પ્રાર્થના બહાલ ભરી
 ગિરિકાર અર્પે આ કૃતિ જનસેવા માંહી પ્રણામ કરી

મહાશ્વેતા—કાદમ્બરી નાટકના પાત્રો.

મહાશ્વેતા...	...હંસરાજ ગંધર્વની પુત્રી.
તરલિકા ...	...તેની પ્રિય સખી.
હંસરાજ ...	...ખંડીઓ ગંધર્વ રાજા.
ગૌરી ...	...તેણી રાણી.
પુંડરિક ...	...શ્વેતકેતુ મુનિનો કુમાર.
કપિજલ ...	...તેનો મિત્ર.
કાદમ્બરી	...ચિત્રસેન ગંધર્વની પુત્રી મહાશ્વેતાની બાલ વ્રમ્હી.
મદલખા } તમાલિકા }	...તેની પ્રીય સખીઓ.
કેયુરક ...	...કાદમ્બરીની શીલાવાહક.
રોહિણી ...	...ચંદ્રની એક કળા.
ચંદ્ર... ..	...રોહિણી પ તે.
કુબેર... ..	...દેવતાઓનો કાષાધિકારી.
ધૃષ્ટ્યાનંદ } અસુયા }	...ખીજનઓની ધૃષ્ટ્યા કરનાર બ્રાહ્મણ દંપતી.
ભોજનાનંદ } નિર્ગુણાનંદ }	...તેની પડોશમાં રહેનાર બ્રાહ્મણો.
ચિત્રસેન...	...ગંધર્વનો રાજધિરાજ કાદમ્બરીનો પિતા.
મદિરા ...	...તેની રાણી.

પુર્વ જન્મ અંશાવતારી પાત્રો,

ચંદ્રાપીડ...	...ચંદ્ર.
વૈશંપાયન	...પુંડરીક.

પત્તલેખા...	...રેશ્મિણી
ઈંદ્રાગુધચ્ચન્દ્ર	...કર્પિજ્જલ.
તારાપીડ...	...ચંદ્રાપીડનો પિતા.
વિલાસવતી	...ચંદ્રાપીડની માતા.
શુકનાભ ...	...તારાપીડનો પ્રધાન વૈશંભપાયનનો પિતા.
જળખાલી ...	...ત્રિકાળજ્ઞાની મહાત્મા.

પુનર્જન્મ.

ચાંડાલકન્યા ... પુંઠરીકની માતા લક્ષ્મી

શુદ્રક ... ચંદ્રાપીડ.

શુકનાભગંજ ... વૈશંભપાયન.

એ સિવાય—વારાંગનાઓ, સીપાઇઓ, યોગિનીઓ, વૈમાનિકો, યક્ષો વિગેરે.

શ્રી ગણેશાયનમઃ

મહાશ્વેતા—કાદમ્બરી.

નાટકની પ્રવેશવાર ટુંક હકીકત.

મંત્રાચારણ—વસ્તુ વિવેચન.

અંક પહેલો.

પ્ર. ૧ લો—હેમકુટ પર્વતપર આવેલા અચ્છોદ સરોવર પાસેના પ્રદેશમાં હંસરાજ ગંધર્વની પુત્રી મહાશ્વેતાનું સખીઓ સાથે આગમન, પોતાના મિત્ર કંપિજલ સાથે રતીન નિમિત્તે આવેલા મહાસુનિ શ્વેતકેતુના કુમાર પુંડરિકે કર્ણમાં ધારણ કરેલી કુસુમ મંજરીનો સુગંધ પ્રભાવ, મહાશ્વેતા મથા પુંડરિકના પ્રેમનું પ્રથમ દિગ્દર્શન.

પ્ર. ૨ જો. પરણવાની ઉમ્મરે પહોંચેલી મહાશ્વેતાને માટે ગૌરીમાતાની ચિંતા, વિરહ વેદના ભોગવતા પુંડરિકની મહાશ્વેતાને મળવાની યુક્તિ પ્રયુક્તિ, ચતુર સખીની ચતુરાઈ, કામવાસનાથી ઘેરાયેલા પુંડરિકને કંપિજલનો સદ્ગુણ, પથ્થર ઉપર પાણી.

પ્ર. ૩ જો—પુંડરિકના મોહપાસમાં પડેલી મોહીની મહાશ્વેતાની પ્રેમ ધેત્રછા, મિત્ર ધર્મ બળવવા કંપિજલને મુખે પુંડરિકની દુઃખદાવચ્છાનું વર્ણન શ્રવણ કરતી ગુપ્ત રીતે મનથી માનેલા પતિ સાથે રતિ કેલી કરવાના નિશ્ચયથી પ્રયાણ.

પ્ર. ૪ થો—કામની છેલી સીમાએ પહોંચેલા પુંડરિકની દુર્દશા ચંદ્ર તથા પુંડરિકનો અરસપરસ આપ-સંજમ, મહાશ્વેતાને

લક્ષ કપિન્જલના આવતાં પહેલાં પુંડરિકનું મરણ, કપિ-
જલનો વિલાપ. પતિના સુખની આશાએ આવેલી મહા-
શ્વેતાની નિરાશા, રંગમાં ભંગ, પતિ સાથે બળી મરવાની
તૈયારી કરતાં આકાશવાણીદ્વારા શાંતવન, પુંડરિકના સખનું
આકાશગમન.

પ્ર. ૫ મો—અભિસારિકા મહાશ્વેતાની શોધાશોધ, પતિ પાછળ
પ્રાણ ત્યાગ કરવાને તત્પર થયેલી મહાશ્વેતાને માતા પિતાનો
બોધ, અખંડ શિયળવ્રત ધારણ કરી યોગિની રૂપે જીવન
ગળવાના નિશ્ચયથી મહાશ્વેતાનું તપ કરવા માટે ચાલી
નીકળવું.

પ્ર. ૬ ઠો—ચિત્રરથ ગંધર્વની પુત્રી કાદમ્બરીનો વિહારવાદીકામાં
સખીઓ સાથે વાર્તાવિનોદ, કુમારીકા તરીકે જીવન ગળ-
વાનું પસંદ કરનારી કાદમ્બરીને સંસારમાં પતિના લાભ
સમજવવાનો સખીનો પ્રયત્ન.

પ્ર. ૭ મો—ખીજનું સુખ જોઇ મનમાં નિરંતર બળનાર અમુચા
તથા ઇર્ષ્યાનંદ નામના બ્રાહ્મણ ઇપતિના ઇર્ષ્યાળુ સ્વભા-
વનું દિગ્દર્શન, તેની પાડોશમાં રહેનારા ભોજનના ભોગી
ભોજનનાનંદ તથા ગોલાનું ગોરપદ્ધ કરનાર નિર્ગુણાનંદનો
નિરગુણવાદ.

પ્ર. ૮ મો—કાદમ્બરીના વીણવાહક કેયુરકની મુખ ઘસી સાથે
માથાફેડ, તરલીકદ્વારા મહાશ્વેતાના વૈધવ્ય સમાચાર સાંભ-
ળતાં પરિતાપ પામતી કાદમ્બરીનો કુમારીકા તરીકે જીવન
ગળવાનો દ્રઢ સંકલ્પ.

પ્ર. ૬ મો—પોતાના તપના પ્રભાવ વડે કરીને પુંડરિકના શબ્દની પાછળ કપિંજલનું સ્વદેહે ચંદ્ર લોકમાં આગમન, દેવતાઘ આયુધોનું પ્રાગટ્ય, વૈમાનિકના આપથી ઇંદ્રાયુધ નામના અશ્વરૂપે કપિંજલનું પૃથ્વીપર પડવું.

અંક બીજો.

પ્ર. ૧ લો—ઉદર નિર્વાહાર્યે ઉજ્જયની તરફ જતો આહિણો તથા સંત સાધુઓનું મંડળ.

પ્ર. ૨ જો—આપના દોષથી તારાપીડ રાજને ત્યાં થએલા ચંદ્રના અવતાર ચંદ્રાપીડને યુવરાજ્યાભિષેક, પત્રલેખા નામક રોહિણીનું ઇંદ્રાયુધ સાથે રાજસભામાં આગમન, લિન્નલિન્ન સ્વરૂપે ત્રિપુટીનો સમાગમ.

પ્ર. ૩ જો—ચિત્રસેન ગંધર્વ તથા રાણી મદીરાનો કાદમ્બરી પરણાવવાનો દુરાગ્રહ, મહાશ્વેતા તરફથી સંદેશો લઈ આવેલી વેલી તરલીકાનો ઉપાલંબ.

પ્ર. ૪ થો—સૈન્ય સાથે દિગ્વિજય કરવા નીકળેલા યુવરાજ ચંદ્રાપીડ તથા મંત્રી પુત્ર વૈશંપાયનનું અચ્છોદ સરોવર પાસે પુનઃ આગમન, અલૌકિક ગાનશ્રવણ.

પ્ર. ૫ મો—શંકરનું આરાધન કરતી મહાશ્વેતાને જોઈ ચંદ્રાપીડનું આશ્ચર્યચકિત થવું, દુઃખી હૃદયને દીલાસો, સાખીની તપસિદ્ધિ, રાજકુમારનું અતિથ્ય, નહીં પરણવા પ્રતિજ્ઞાવાળી કાદમ્બરીને મનાવવા માટે મહાશ્વેતાની સાથે ચંદ્રાપીડનું ગંધર્વ નગર તરફ પ્રયાણ.

- પ્ર. ૬ મો—ધ્યાન લીધે આંડાશી પાડાશીનો 'વિનાશ કરવા માટે અસુધા તથા ધ્યાન'દનુ' અનુષ્ઠાન.
- પ્ર. ૭ મો—યૌવનના મદમાં બુલતી કાદમ્બરી તરફ સખીઓનું અટ્ટહાસ્ય, મેના પોપટના ઝગડો, ચંદ્રાપીડનું દર્શન થતાં મનમાં પીડા પામતી કાદમ્બરીનું પ્રેમ પાસમાં સપડાવું.
• તામ્બુલ સ્વીકાર.
- પ્ર. ૮ મો—સૈન્યની છાવણીમાં ચંદ્રાપીડનું આગમન, પિતાનો પત્ર વાંચી સૈન્યની લગામ વૈશંપાયનને સોંપી યુવરાજનું તુરતા તુરત ઉજ્જન્યની તરફ ચાલી નીકળવું પૂર્વ સંસ્કારથી પાછળ રહેલા વૈશંપાયનનો ચિત્તભ્રમ.
- પ્ર. ૯ મો—મહારાજ તારાપીડ તથા વૃદ્ધ મંત્રી શુકનાશનો ચંદ્રાપીડને પરણાવવાનો વિચાર, વૈશંપાયન વિના સૈન્યને એકલું આવેલું જોઈ ચંદ્રાપીડ ઉપર દોષારોપ, મિત્ર વૈશંપાયનને તેડવા માટે ચંદ્રાપીડનું હેમકુટ તરફ પ્રયાણ.
- પ્ર. ૧૦ મો—સાખી મહાશ્વેતાનું શિયળ લંગ કરવાના પ્રયત્ન માટે વૈશંપાયનને શુક જાતીમાં પાડવાનો શ્રાપ, ચંડાપીડ તથા મહાશ્વેતાનો પુનઃમેળાપ, વૈશંપાયનને શ્રાપ થવાના સમાચાર સાંભળતાં ચંદ્રાપીડનું હૃદય ફાટી જવું, કાદમ્બરી તથા પત્રલેખાનું કલ્પાંત, અશ્વરૂપે રહેલ કપિંજલનું મુળ સ્વરૂપ પામી આકાશ માર્ગે ચાલ્યા જવું.

અંક ૩ જો.

- પ્ર. ૧ લો—જળાલી મુનિના આશ્રમ પાસેથી રૂપિ કુમારોને શ્રાપના દોષથી શુકરૂપે પડેલા વૈશંપાયનની પ્રાપ્તિ.

- પ્ર. ૨ જો—પોપટના બન્ધનું પૂર્વ વૃત્તાંત જાણવા માટે ત્રિકાળ-
જ્ઞાની મુની જાણી પ્રત્યે રૂપિ કુમારોનો પ્રશ્ન, દિવ્ય
ચિત્તદર્શન.
- પ્ર. ૩ જો—વૈશંપાયનની શોધ માટે નીકળેલા ચંદ્રાપીડને માટે મ-
હારાજ તારાપીડ તથા રાણી વિલાસવતીની ચિંતા, રાજ-
કુમારના હૃદય ફાટી ગયાના સમાચાર સાંભળી આકંઠ
કરતાં માતાપિતાનું મહાશ્વેતાના આશ્રમ તરફ પ્રયાણ.
- પ્ર. ૪ થો—પોતાના પાપ કર્મને લીધે અસદ્ગતિ પામેલા ઇર્ષ્યાન-
હતું પ્રેત રૂપે અસુયાની પાછળ પડવું, યોગીનુઓનો
સમાગમ, અસુયાનો પ્રશ્નાતાપ, વિધવા ધર્મ માર્ગ દર્શન.
- પ્ર. ૫ મો—શુકળતીમાં પડેલા વૈશંપાયનના ઉદ્ધાર માટે કપિંજ-
લનો સ્તુત્ય પ્રવર્તન, પુત્રના પાપ કર્મથી ચાંડાલ કન્યારૂપે
અવતરેલી લક્ષ્મીને પૂર્વજન્મનું જ્ઞાન આપી શુદ્રક રૂપે
અવતરેલા ચંદ્રાપીડના સભાસ્થાન પ્રત્યે જવાની સૂચના
- પ્ર. ૬ ઠો—શુદ્રકના સભાસ્થાનમાં ચાંડાલ કન્યા રૂપે લક્ષ્મીનું પોપટ
જાતીમાં રહેલ વૈશંપાયન સાથે આગમન, શ્રી મુખે પોપ-
ટનું પૂર્વ વૃત્તાંત શ્રવણ કરતાં શુદ્રકનું મુળ સ્વરૂપને પામી
ચંદ્રલોકમાં જવું, વૈશંપાયનના આપનો અંત.
- પ્ર. ૭ મો—ચંદ્રાપીડના સ્થુળ દેહની સેવા રક્ષા કરતી કાદમ્બરીને
તથા પુંડરિકના દર્શનની આશામાં દિવસ નિર્ભ્રમન કરતી
સાંખીમહાશ્વેતાને પતિનો મેળાપ, સતીઓના સતીત્વ
પ્રમાવથી સત્ય પ્રેમનો વિજય આનંદોત્સવ, દેવતાઓના
આશીર્વાદ સાથે નાટકની પૂર્ણાહુતિ.

શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

શ્રી ગણેશાયનમઃ

મહાશ્વેતા—કાદમ્બરી નાટ્યનાં ગાયનો.

મંગળાચરણ.

સુત્રધાર—

૧

શ્રી ગુણ ગુણપતિ શુભ મતિ દાતા — શ્રી

હરે કુમતિ હરીહર સુખશાતા

શુભ મતિ દાતા—

શ્રી

લખોદરને લાગુ પાય,

ગિરિજાસુત ગુણ નિધિ ગણરાય,

સ્મરતા સંકટ દૂર પળાય,

કરો સક્ષળ કૃતિ શુભ મતિ દાતા. શ્રી

બાળાઓ—વંદુ સરસ્વતી ભગવતી ભુવનેશ્વરી સર્વેશ્વરી (૨)

ભારતી કરી આરતી પ્રેમે પુણ્ય પરમેશ્વરી, શ્રી

નટી—

બાળાઓ—

૨

હાંરે પ્રેમ સાચો પ્રભુ તણું ધામ છે

હાંરે સાચા પ્રેમીના બેલી શ્રી રામ છે

બેલી શ્રી રામ છે.....હાંરે—

કાચા જે પ્રેમના પ્રવાહમાં તણાય છે

નાવ તેનું ભાંગી ભચકાઈ ભુકો થાય છે

વાલમ વનિતાના વિશ્રામ છે

વનિતા વિશ્રામ છે.....હાંરે—

અંતર બંનેના અંતરમાં સમાય છે

જેમ શુદ્ધ સાકર પય માંહી મળી જાય છે
તે દંપતિનાં અમર નામ છે.....હાંરે—

મહારવેતા—

૩

આવે કયાંથી મધુરી મધુરી સુવાસ (૨)
પુષ્પ અપરિચિત પામ્યું કેા વિકાસ,
સમિર સ્વર્ગ તણેા નીકળી પ્રવાસે
રહયેા પ્રસરાવી સુગંધી ચોપાસે
પામ્યું તન મન માફું અતિસે ઉદ્ધાસ

તરલિકા

૪

તથા સખીઓ {

ઓ સાહેલીરે (૨) સમજી કરીએ પ્રીત
નથી સહેલીરે (૨) અટપટી પ્રીતની રીત
બોલો અનેક સુણી બીજના
બોલી તોળી બોલીએ
સામાનું દીલ જોયા વિના
નવ આપણું દીલ બોલીએ
અંતર સામાનું ભાળી
ભરીએ ડગલું સંભારી
એક હાથે પડે કેમ તાળીરે

મહારવેતા

૫

—તથા સખીઓ—

મંજરીએ મનડું મોહ્યુંરે

મન ગમતા મહારાજ મારા મનગમતા મહારાજ
એ શું દીલડું અમ પ્રોયુરે....મનગમતા—

પુંડરિક—“ શું આ પુષ્પ તમને બહુ ગમે છે ?

મહારવેતા—મનને તો ગમતું ઘણું મુખથી કેમ મગાય
વીણ પ્રીછયે વીણ પારખ્યે ઘટે માન મુનિરાય

પુંડરિક—માગ્યે માન ઘટે નહીં જવું જ્યાં દાતાર

સુખે સ્વીકારો પુણ્ય આ ધરો કણું મોઝાર

શ્રીઓ—અત્તિ ઉદાર દીલ તમ જોયું રે.....મનગમના—

મહારવેતા— } ૬
તથા શ્રીઓ }

અમે જઇશું, અમે જઇશું, હવે અમે જઇશું રાજ
રસભીના તમે આવજો.....અમે—

આવી મંજરીઓ નિત્ય લાવજો

• પ્રેમે પરિમલ પ્રસરાવજો.....અમે જઇશું
મુનિવર અમશું પ્રસંગ પાડી દર્શન દેજો દાડી દાડી
અમ સરખું કંઈ કામ કાજ જરૂર તમે કહાવજો તમે
આવજો—અમે—

પુંડરિક—

મળશે હવે ક્યાં મનહરણી

ચતુરા એ ચંપકવરણી.....મળશે—

મારી કટાક્ષ લેઘુ ઉર માફ

ક્યારે થશે મુખ દર્શન તોફ

રામા રસીલી રસિક રમણી.....મળશે—

મહારવેતા—

પ્રેમ બીજ રોપ્યું હૃદયે

જીવન આધાર મારા

પ્યારા પત્ર તારો લાખી

કુટ્યાં નવ પલ્લવ ડાખી

ખીલી પુષ્પે તો હલવાળી (૨) જીવન આધાર મારા—

મદન પદ્મને પુઠે

મીઠાં પ્રેમ પુષ્પો ચુટે

મહારી કુલવાડી લુટે (૨) જીવન આધાર મારા—

તરલીકા—

અરે સખી ધીમે ધીમે ડગ ભર

ઉતાવળ આવડી આ શી

(૨)

મહારવેતા—પ્રિય મુજ દર્શન પ્યાસી

તરલીકા—અરે સખી.....

મહારવેતા—અંતર માડું મારે છે ઉછાળા

(૨)

ન હોય ઉછાળા યૌવન ફેરા ચાળા

(૨)

મંજરીવાળા લાલ લાળળા

પ્રીતમ તારા નહીં જાય નાસી.....અરે

મહારવેતા—

૧૦

બોલો બોલોને અંતરના બેલી નાથ વિનવું કરજોડી

પિયુ જાણો ક્યાં અમને છોડી

પ્રીતિ જન્મે જન્મ તણી તોડી.....બોલો—

સાખી.

હાથે આવી હંસલો, ઉડી ગયો આકાશ;

જઈ બેઠો દુર દેશમાં, હવે મળવાની શી આશ.

મરજદ મેં કુલની છોડી (૨) તમ સંગે મેં પ્રીતડી જોડી

ઉઠો ઉઠો ને અંતરની કરીએ વાત;

રાત રહી થોડી બોલો બોલો.

આકાશવાણી—

સાહસ નવકર શાણી

આત્મઘાતનું પાતક શારતાણી

પુનઃ સમાગમ થાશે
શોક તણ દે વીધી વાક્ય બાણી.

બહારવેતા—

૧૧

વિષય તણ ભણશ વિષધારી
કરીશ જઇ પ્રસન્ન ત્રિપુરારી
ભુઠી આ જગત તણી જંભાળ
દીસતું સર્વ આળ પંપાળ
ત્યાગી સૌ ભોગ કષ્ટકારી (૨) કરીશ—
સ્વાર્થી આ સંસારમાં દીઠો નહીં કાંઈ સાર
પુણ્ય પુર્વ સંચય વીના નવ તરાય ભવપાર
શીયળવૃત અખંડ તપધારી (૨) કરીશ—

કાદમ્બરી—

૧૨

તથા સખીઓ {

અજબ બહાર શી બની (૨)

બહેની વીશાળ વીશ્વવાટીકા તણી

રચી રચના અદ્ભુત મુખે બાય ના ભણી-અજબ
મયરંગી કુલડાં ઘણાં ખીલી રહ્યાં ચોપાસ,

કંઈક નવલ રંગે ભર્યાં કંઈક ભર્યાં સુવાસ

રૂપ કંઈકનું નીહાળી બાય નયણાં ઠરી

શુભ કંઈકના લોભાત્રી લે છે હાઈડાં હરી

ગુણવંતી ગુણ સુગંધીને વળી બે બ રૂપરંગ

પરખ્યા વીણ નવ પાડીએ પુષ્પની સંગ પ્રસંગ

સખીઓ—

૧૩

પતી વીના પ્રેમદાના મનના પુરાય ક્યાંથી કોડ.
કહે સખી પુરાય ક્યાંથી કોડ

સરજનહારે સરજી જગમાં તરનારીની જોડ (૨)

પશુ પક્ષી વન વૃક્ષ નીહાળે।

સૃષ્ટીમાંહી સઘળે જઈ ભાળે।

નાના મોટા જીવ જંતુમાં પણ એવી નથી જોડ

રાખી પણ એવી જોડ—સરજનહારે

પતી ભજ્યે પાતક સહુ ટળતાં

અખંડ સુખડાં રહેજે મળતાં

પતી વીના સાહેલી ભવમાં હરાય જીતી હોડ—સરજનહારે

નીર્ગુણાનંદ }
લોજનાનંદ }
ધ્યાનંદ }

૧૪

અમે ગોલાના ગોર ભાઈ ગોલાના ગોર

તોએ પોશો ભરાવી પડાવીએ મહોર

પોશો ભરાવી પડાવીએ મહોર ભાઈ

પાણી મુકાવી પડાવીએ મહોર

દીકરાનું દીધું દાદાને પહોંચાડીએ

લોક એવા શ્લોક અમે નવા નવા કાઢીએ

ધર્મ્યાનંદ—છા તમે વેદીયા ઢાર (૨)

ચંદ્રનીકળાએ।

૧૫

તાના દીમ તદીમ તદીમ તનનન

દીમ તદીમ તનોમ

તાના દીમ તનોમ

તદીમ તનોમ તદીમ તનોમ તનોમ...તાનાદીમ—

દદ દદ દીમ તદીમ તનોમ

દર દર દીમ તદીમ તનોમ .....તાનાદીમ—

અંક ૨ બે.

સંતો—

૧૬

રામ ભજન રોકડ નાણું રે વેપારી સંતો

રામ ભજન રોકડ નાણું.

લક્ષ ચોરાશી કેરા ફેરામાં ફરીઓ તોએ
 નહીં તારૂં ઠામ કે ઠેકાણું...વેપારી સંતો રામ
 બીજની વાતો માંહી ડાહ્યો બહુ થાતો પણ
 તારૂં પોતાનું તું ન જાણું રે વેપારી સંતો રામ
 કાળની ડાઠો વચ્ચે વિશ્વ ચવાતું રે
 સૌકો છે કાળનું ચવાણું રે...વેપારી સંતો રાણુ

કંચનીઓ—

૧૭

તથા દરબારીઓ—

જય થાઓ મહારાજાધિરાજ

અવિચળ રહો યુવરાજ

જાણો પ્રજાતણી ઉર દાઝ

કરો પ્રજાતણાં હિતકાજ

જય.

થાઓ અખુટ સમૃદ્ધિના સ્વામિ

રિદ્ધી સિદ્ધી પ્રણમે શીર નામી

ધન્ય ધન્ય દિન આજ

જય.

પત્રલેખા—

૧૮

માલીકનાં બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ (૨)

કર્તા હર્તા સૃષ્ટીના સૌ બાળ એને હાથ

ફલાનુંબંધે આવી મળતું બાળ્યું નવ કોઈનાથી મળતું

જગત માત્ર તેને આધીન છે અનાથના જે નાથ
નહિ પીડ આ પોતા તણા પોતાનું કાંઈ ન જાણવું
સૌએ શુભા શુભ કર્મને પોતાતણું જ પ્રમાણવું.

કાદમ્બરી—

૧૯

સખી જઈ સંદેશે કહેજે

મમ સખીને ધીરજ દેજેરે

સખી.

અસ્ત થતાં દિનકરનો નલિની ઉદાસ મન થાય

અદ્ય પરિચયે ચક્રવાકી પણ પતિ સુખને નવ આપ

તજ્યું સખીએ દર્શન પરનરનું

હુ કયમ નામ લઉં નરવરનું—જઈ

સમજ્યા વિણ સુખની આશામાં પામર જીવ તણાય

વિષય લોગ આ લોક તણા સૌ અંતે નિરસ જણાય

હસી પ્રથમ પરીણામે રોવું

એ વિષયે કયમ ચિત્ત પડેવું—જઈ

અંદ્રાપીડ—

૨૦

અત્યુત્તમ પદ મિત્રતાનું આ સંસારે સમજાય

આ અવનીમાં અન્ય ઘણા જે સુખના સાથી થાય

માતા પિતા બ્રાતા થકી વળી ગુપ્ત પ્રિયજન સ્વજનથી

જે ગુપ્તમાં પણ ગુપ્ત તે પણ ગુપ્ત મિત્ર થકી નથી

મિત્ર રતનથી આ ભવરણની સફર સફર થઈ જાય

સમૃદ્ધિ ચૌદ ભુવન તણી પુરૂષાર્થે મળવી સહેલ છે

સદ્ભાગ્ય વિણ સન્મિત્રની પ્રાપ્તિ મહા મુશ્કેલ છે

શબ્દ લઘુ પણ અર્થ અધિક બે અક્ષર માંહી સમાય

મહાશ્વેતા—

૨૧

શ્રી ત્રીપુરારી રમડું રમરારિ

વિજય કીધા મહામહન મારી—શ્રી

ભલુત અંગ ભુજંગ ધારી

જટા મધ્ય સોઢે ગંગા સારી

અસુર મારી ભક્ત તારી,

દેવ તણા દુઃખ નાંખ્યા વિદારી

લોળા શંભુ તમ ચરણ પાસ

ભક્તિ કરૂં ઉર આણી ઉદ્ધાસ

પૂણું કરો પતિ દર્શન આશ

શુદ્ધ ભાવે કરૂં સ્તુતિ તમારી— શ્રી

મહાશવેતા

૨૨

રૂપે શું મન રાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભળે (૨)

હાડ માંસ ને રૂધીર ભરેલું મઠયું આમડે અંગ (૨)

ગંદા દેહનો ગર્વ નકામો કાયાનો રંગ પતંગ

ભરૂંસો નહીં સાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન

મહાશવેતા—

૨૩

શું કહું કથની મારી રાજ શું કહું કથની મારી

હું તો દેવના ત્રાસે હારી રાજ—શું કહું,

પરખી પારિજાતક મેં અર્પણ કીધું મન માફ

પતિ તણ પરલોક સીધાવ્યા કરી જીવતર મમ ખાફ—રાજ

અંદન કાષ્ટની ચિતા રચાવી પતિ સહગમનની આશે

શુન્ય દેહ મમ સ્વામીતણો પણ ઉડી ગયો આકાશે—રાજ

અરધ્યું મેં સર્વસ્વ સ્વામીને પ્રેમની કફની ધારી

તણ જગત જંજાલ સર્વ હું પ્રીતે ભળું ત્રીપુરારી—રાજ

અંદાપીડ—

૨૪

આહું તમ સાથ સદા

સતિ ભગવતિ તમ ચરણની સેવા
 છોડું નવ સંગ કદા
 દીલ મહીં દહાવ અનુપમ સુખકર લાગે
 શાન્તિ સુધારસ રેલું સદા
 હૃદયે ડગ અડગ ભરવું ન ગમતું
 પરમ પવિત્ર પ્રવિણ પ્રમદા

દીલ

દીલ

સર્વ—

૨૫

અદેખાને દેખી આઘા ખસીએરે
 સદા દુર્જનથી દુર વસીએરે
 પોતે બળીને પાપી સામાને બાળતા
 સાફ નઠાફ કાંઈ નજરે ન ભાળતા
 પોતાને હાથે પોતાનું બગાડતા
 નકે પડીને નીચ સામાને પાડતા
 એવા કુસંગે નવ ફસીએરે—

સદા

સખીઓ—

૨૬

મોંઘુ જોખનીયું એળે જાયરે
 સાહેલી તારૂં મોંઘુ જોખનીયું એળે જાય
 રૂડા વસંતના વાયરા વાયરે.....સાહેલી

કાદમ્બરી—વિધ વિધ ખેલો ખેલતાં ગયું મુજ બચપણ જેમ
 માતા પીતાના લાડમાં જશે યોવન તમ

સખીઓ—‘ એન હવે માતા પીતાના લાડ ન શોલે ’

કાદમ્બરી—“ ત્યારે ? ”

સખીઓ—“ હવે તો પતિના લાડ શોલે ”

જેને અનંગ તારી પુંઠળ પુંઠળ ધાયરે

તમાલીક—

૨૭

અલી જોજો મનાતી લોલી મેના
 લાળવશે તુજને પોપટજી મુખે મીઠું ખોલી
 અલી જોજો દેતી તું અંત ખોલારે.....લોળવશે

સખીઓ—પ્રેમે પોપટ દાઝ દીલની દીલમાંહી સમાવશે
 રૂતુ વસંતે માનનીને મદનરાજ મનાવશે
 રસરાજની રસરેલ જ્યાં રગ રગ મહી વ્યાપી જશે
 જખ મારી મેના મનાશે પણ ખોઈ પાયે લાગશે

કાઠમ્બરી—

૨૮

થઈ પ્રેમ વશ પાતળીયા (૨)
 મારા મનના માલીક મળીઆરે.....થઈ
 પ્રીતે કરો મુખવાસ સજનવારાજ હૃદયના વાસી

અંદાપીડ—પ્રેમદા પ્રીત જ્યોત પ્રકાશી (૨)

કાઠમ્બરી—મારા મનના મનોરથ ફળીઆરે..... થઈ

અંદાપીડ—લાગ્યવંત કયો લગવતિ મુજને
 જીવન સફળ થયું મારું

મહારવેતા—કરો શ્રી હરિ શુભ તમારું

કાઠમ્બરી—મારા મનના માલીક મળીઆરે.....થઈ

ચત્રલેખા—

૨૯

કયાંઈ સ્વાર્થ વિના નવ પ્રીતિ દીઠી આ જગમાં
 ધુતારા જગમાં ઠગારા જગમાં
 લાગે સ્વાર્થ સુધી પ્રીતી મીઠી મીઠી આ જગમાં
 હીઠું સહુ નીજ સ્વાર્થને રોતું
 રોતાના આંસુડાં કોઈ ન દેહોતું—સ્વાર્થ વિના
 કહેણી મીસરી ખાંડ છે કહેણી તાતા લોક
 કહેણી તેવી રહેણી છે એવા વિરલા કોક

ઔષધિ માટે ફરે શેરી શેરી

હઈં મટયું કે લાગે વૈધ વેરી—સ્વાથં વિના

મહલેખા તથા તમાલિકા— ૩૦

અમ સખી તણા રનેહને સંભારને રાજ

ખેલ્યું વચન પ્રીતે પાળને

આજ્ઞા પિતાની પાળી બહેલા પધારને

દર્શ લાભ હઈ અમ નયનોને ઠારને

તન મનના તાપ તમે ટાળને રાજ—ખેલ્યું

અંદ્રાપીડ—

૩૧

હાં જઈ મળું આજે મિત્રને

પ્રાણ પ્યારા.....હાં જઈ

સુન્ય હૃદય આ મિત્ર વિનાનું

જેવું પુણ્ય સુવાસ વિનાનું

તુજ વિરહે હૃતભાગ્ય હું માનું

લેટીશ ભગવતિ સુહરીને

મનોહારી મધુરીને મળાશે

મન માન્યો મહનોત્સવ થાસે

એક પંથ બે કાજ સધાવે

લેટીશ ભગવતી સુહરીને—હાં જઈ

તરલિકા

૩૨

જારે જારે જા નાદાન ઓ હેવાન ભુલી જાન

બહેલી મુખે શુ બકે છે આવું

જાશે તારો જાન.....જારે

મહારવેતા—અરે દુષ્ટ દુરાચારી થાશે માઠી વલે તારી

ફટફટ અવિચારી કર બંધ તું લવારી

વૈશંપાયન—માનો રસીલી માનો રંગીલી

માનો છબીલી ન થા હઠીલી ન થા હડીલી

ખ્યાર મારી દીલજનન

તરલિકા—... .... જારે જારે જા

અંક ૩ જે

કવિકુમારો—

૩૩

મન મુરખ મમતા મેલી, લગ્ન અંત સમયના મેલી,
રહેણું પ્રપંચ દાવે ખેલી, પણ હારીશ બાજી જીતેલી—મન

આંખો ત્યારે લાંબો શું

સાથમાં શું લઈ જશે (૨)

ઠાલી હાથે આવીઓ ઠાલો જઈ પાછો જશે

જેની સગે રહે રંગરેલી, તે મુકશે તેને હડસેલી.

નહી રહે નાણાની થેલી, ઘરખાર હાટ હવેલી—મન

સરવે

૩૪

જગમાંહી જેણે મન જીત્યું તેણે

જીત્યું સર્વ ગણાય.. આ જગ

સ્વર્ગ તણાં પણ અલભ્ય સુખડાં

તેને જીતી જણાય .....આ જગ

વિષય માંહી મહમત્ત બની માંતંગ બુઝે સપડાય

મધુર નાદના નાદ થકી મૃગ પારધી હાથે હણાય—આ

રૂપ પ્રકાશ દીપકને દેખી પતંગ બાજે કાય

રહે જળમાં પણ રસના સ્વાદે મીન તણો જીવ જાય—આ

કઠણ કાષ્ટ છેદી નીસરે પણ કાગળ નહીં છેદાય

પરાગ આધે મરત બની અત્રી કુલકલી મહી ગુંગાવાય—આ

તરંગિકા—

૩૫

હીરો હાથે શુભાવ્યો શુભાનમાં
મટી મનુષ્ય મનાયો હેવાનમાં
ખોયું જીવન ઈર્ષ્યા ને અભીમાનમાં
પ્રોયું ચીત્ત ના પ્રભુનાં શુણ્ણગાનમાં
દીધી દમડી ન એક પુણ્યદાનમાં
કર્યું કાંઈ ના તેં દેહના કલ્યાણમાં
પડી મુવો દુષ્ટ વાસનાની ખાણમાં
જેમ છાણનો કીડો મરે છે છાણમાં

યોગીનીઓ—

૩૬

હમારી લાજ તમારે હાથ ઓ નાથ નીલાવજેરે...હમારી
સદગુણ જ્ઞાન સુખુદ્ધિ આપો
સત્ ચત્ આનંદ ઉદમાં સ્થાપો
અગમ નીગમનો માર્ગ સુગમ બતલાવજેરે...હમારી
લક્ષિત થકી લવખંધન તુટે ડગલે આયુષ્ય ખુટે
શ્રીધર અમ તન મના તાપ સમાવજેરે...હમારી લાજ
લક્ષ્મી—

૩૭

રામ લજ તું પ્રાણીયા
તારા લવની લાવટ લાગશે (૨)
તારા દેહનુ સંયત્ક થશે -રામ
“ જે લો રામ સીતારામ ”
પખીડા તું જો વિચારી
કર્મ તારાં લે સંભારી
વાસના નઠારી તુને રૈરવ નકે નાંખશે-રામ
મૂઠ તેં મતિ વિસારી

મતિ તેવી ગતિ તારી

ઉડજે સંભાળી તારી કંચનની કાયા થશે—સમ

કપિજલ—

૩૮

કોઈ મન ઘેલા કોઈ ધન ઘેલા

કોઈ મસ્ત બનેલા અભિમાને

કોઈ ધન ભૂખ્યા કોઈ માન ભૂખ્યા

કોઈ મૂખ રહ્યા કાયા કને

કોઈ યશનાં કામ કરે હાથે (૨)

કોઈ અપયશ ઠામ વાંહ માથે (૨)

કોઈ સુખદુઃખ બે સરખાં માને

કોઈ ચઢ્યા સમયને તોફાને

કોઈ

કંચનીઓ—

૩૯

ગરેગમપમગરેગસારેનીસાનીસા—(૨)

ગરેગમપરેરે

પપપમપનીધપમધપમગરે પપસા ગ—પ—મ

સારેનીસાનીસા—ગરે

સાપનપપ ધપ મપ

સાપમપપ ધપ મપમધસાનીધપમગરે

પપપના (૨) ગ—પ—મ

સારેનીસાનીસા—ગરે

શાસ્ત્રગંગ—

૪૦

દિવ્ય લોકથી ભ્રષ્ટ થઈને

મૃત્યુ લોકમાં જઈ ચઢ્યો

કામવાસનાનું ફળ પામી

શુક જાતિમાં હું પડીઓ

સફરી—

૪૧

કંઈ પૂર્વના સંયોગથી, આવી સઉ ભેગું મળે

ઋણાનું બંધ પૂરો થયે સૌ મૌ તણા પંથે પળે

મમ પુત્ર કેરા પાપથી, ચંડાલ પેટે અવતરી
જાઉં હવે સુની પાસ હું રૂપ પુવનું મ્હારૂં ધરી કંઈ
કાદમ્બરી—

પીંજરું પડયું શુનું મારું (૨)

પ્યારા પંખીડા વિના.... પંખીડા વિના... પીંજરું
મુંદર શરીર જાણાય કાન્તનું પ્રથમ હતું જેવું (૨)

વિકાસિત કમલ સમાન નાથનું મુખાવિદ તેવું
પ્યારા પંખીડા વિના—

સહજ ઢળેલાં નેત્ર લલાટની કાન્તિ પણ એવી
ચુંછળાંબાળાં કેશ આકૃતિ પ્રથમ હતી તેવી

પ્યારા પંખીડા વિના—

કાદમ્બરી

૪૩

જાગો જાગો જીવન પ્રાણ
નિદ્રા ત્યાગો ચતુર સુખણ— (૨)

ભરદરીયામાં ડુબકાં ખાતું

આવી પહોંચ્યું તીરે વહાણ

દુઃખનાં વાદળ વિખરાયા વહાલા (૨)

ભાગ્યનો ઉગ્યો ભણ

આજે મારે ભાગ્યનો ઉગ્યો ભાણ : જાજે.

સત્ર

૪૪

શુદ્ધ પ્રેમતણો થયો વિજય વિજય

પ્રીતે પામ્યાં શ્રેષ્ઠ પદ અભય અભય

સત્કર્મો થકી કીર્તી વધારે

તાત મ્હસુરના કુળને તારે

જગમાં હ્યરાય જય જય જય

તેનો જગમાં હ્યરાય જય જય જય

ૐ શાન્તિ ॥ ૐ શાન્તિ ॥

નામદાર મુંબઈ સરકારની

ગવર્નમેન્ટ લેબોરેટરીમાં વિદ્વાન સરકારી ડોક્ટરે અમારી બનાવેલી
બ્રાહ્મશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસની ગોળીઓ એનાલાઇઝ કરીને
તેમાં કોઈપણ જાતની નુકસાનકારક ચીજ નથી એવું સરટીફિકેટ આપેલ
છે. અને એ ઉમદા રજવાડી દવા અકસીર હોવાથીજ વિશ્વાયતમાં ખાસ
થયેલા મોટા ડોક્ટરો, રાજા મહારાજાઓ, નવાબો તથા દેશી અને ઇંગ્લેન્ડ
ગૃહસ્થો અને મોટા સરકારી અમલદારોમાં પણ બહુ વખણાય છે.

બ્રાહ્મશાહી યાકુતી.

અનંગ વિલાસ.

મમે તે કારણથી શુભાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરુષાતન
કાયમ રાખે છે. આ રાજ્યમાંથી યાકુતી વીર્યવીકારના તમામ બ્યાધી
મટાડે છે. અને વીર્ય ઘટ્ટ બનાવી ખરૂં પુરુષાતન આપે છે. ખરી
મરદાષ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જીવાનની માફક જો-
રાવર બનાવનાર. આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે.
આ દવા વાપરવામાં કોઈપણ જાતની પરેશની જરૂર નથી ૪૦ ગો-
ળીની ડબ્બી એકના રૂપિયા ૧૦)

બ્રાહ્મશાહી યુનાની લેપ.

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે; અને તે નસોને પુ-
રતી તાકાત આપે છે. ખરૂં પુરુષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહ-
મદ ઇલાજ છે. આંઉંસ એકની ડબ્બીના રૂપિયા આઠ તમામ દવા-
ઓનું પોસ્ટ ખર્ચ જીલું.

ડોક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ—રાજકોટ-કાઠીયાવાડ.

જાહેર ખખર.

અમારી કંપનીના નીચલા નાટકોનાં ગાયનોનો ચોપડીઃ
જ્યાં અમારો મુકામ હશે ત્યાંથી નીચલી કિમતે રાકશે
મંગાવ્યાથી મળશે.

ચોપડીનું નામ.

કિંમત.

ખિલ્લમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ.....	૦—૨—૦
શ્રી ભક્તિવિજય	૦—૨—૦
સુરેખા હરણુ	૦—૨—૦
નાગર ભક્ત.....	૦—૨—૦
નીલમ માણેક.....	૦—૨—૦
મનહર—મેના	૦—૨—૦
યોગકન્યા	૦—૨—૦
મહાચેતા—કાદમ્બરી.....	૦—૨—૦
રજની—ચંદ્ર	૦—૨—૦
જોહરે શમશીર.....	૦—૨—૦
શ્રી જયમતી.....	૦—૨—૦
માતૃપીતૃ ભક્ત પુન્ડરીક.....	૦—૨—૦
ઉર્વશી—પુરુષવા	૦—૨—૦
હોયલ પદમણી	૦—૨—૦
જેસલતોરલ.....	૦—૨—૦
ખીરખલ પ્યાદશાહ.....	૦—૨—૦
ચંદ્ર પ્રભા	૦—૨—૦
પ્રવીણસાગર.....	૦—૨—૦
કનક—કેશરી.....	૦—૨—૦
પીપાભગત	૦—૨—૦
રાજલીલા	૦—૨—૦

